

Key words: the innovative approach, vocational training, the future teacher of music.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378. 011. 3. – 051: 001. 89: 378. 091. 2

В. В. Прошкін

**СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНТЕГРАЦІЇ
НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ Й НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ
В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ**

Прагнення української вищої школи до європейських стандартів зобов'язує університети здійснювати таку професійну підготовку студентів, при якій максимально забезпечено їх залучення до дослідницької діяльності в процесі навчання.

На наш погляд, розробка актуальної проблеми інтеграції науково-дослідної й навчальної роботи в університетській підготовці майбутніх учителів вимагає системного підходу. Для цього необхідно насамперед визначитися з її сутністю та змістом, що допоможе надалі розробити ефективні механізми з досягнення, впровадження й підтримки педагогічної системи інтеграції науки й освіти. До таких механізмів ми зараховуємо, насамперед, педагогічні умови, методи, принципи й технології.

У різні історичні періоди робилися численні спроби інтегрувати науково-дослідну й навчальну роботу у вищій школі. Разом з тим акцент ставився скоріше на активізації наукової роботи, а не на гармонійному її об'єднанні з освітою. Для цього використовувалися різні шляхи, серед них – підвищення статусу студентської науки, активізація діяльності наукових структурних підрозділів, посилення взаємодії ВНЗ з академічними інститутами тощо.

Вищезазначені теоретичні, методологічні й методичні результати подано в багатьох науково-педагогічних роботах. Більшість із них мають певну цінність для нашого дослідження. Виділимо з них найбільш значущі: дисертаційні роботи українських авторів (О. Адаменко, О. Гнізділова, Г. Кловак, М. Князян, О. Микитюк та ін.), дисертації російських учених (О. Глущенко, А. Козлов, Т. Калашнікова, З. Сазонова, Ю. Солянико́в, Т. Торґашина та ін.), наукові видання, монографії (О. Глузман, О. Дубасенюк, В. Загвязинський, Г. Кремень, В. Краєвський, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, Б. Коротяєв, С. Сисоєва та ін.).

Разом з тим, проблема розробки ефективних механізмів інтеграції науки й освіти в університетській підготовці майбутніх учителів

залишається не до кінця вирішеною. Тому метою нашої статті є вивчення особливостей такої інтеграції.

У межах дослідження „Інтеграція науково-дослідної й навчальної роботи в університетській підготовці майбутніх учителів” (державний реєстраційний номер 0108U07930), що розробляється в Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка, нами було здійснено ретельний аналіз літературних джерел [1; 2].

На підставі розглянутих робіт ми прийшли до висновку, що не всяке зближення науково-дослідної й навчальної діяльності в університеті може привести до їх інтеграції, якщо розглядати її як нову цінність. Об’єднання, що виявляється винятково на рівні нових законів, принципів і теорій, може стати інтеграцією науки й освіти в підготовці майбутніх учителів, тобто такою цілісністю, що не зводиться до суми окремих складових частин.

Отже, ми повністю поділяємо думку сучасних науковців, що не стільки інтеграція породжує зв’язки й взаємовідносини, скільки характер цих зв’язків визначає інтеграційний процес.

У результаті вивчення наукових робіт когорти авторів (Б. Ахлібінський, В. Вернадський, Г. Гегель, А. Ейнштейн, І. Кант, Б. Кедров, В. Левін, Є. Маркарян, Д. Менделєєв, С. Мелюхін, Г. Спенсер, А. Урсул, М. Чепіков та ін.) зазначаємо, що реалізація інтеграції пов’язана з якісними перетвореннями всередині кожного елемента системи, що піднімає її на якісно новий рівень. Залежно від взаємозв’язків між науково-дослідною й навчальною роботою створюється певна структура як основа нової інтеграційної освіти.

Після того, як визначено спрямованість, склад і форма інтеграційного процесу, розробляються механізми інтеграції, тобто зв’язки й відносини, що встановлюються між інтегрованими об’єктами на підставі певних принципів.

Важливими для нашого дослідження є ідеї З. Сазонової, про те що інтеграція освіти й науки є процесом, що переводить цю систему з одного стану в інший. Кожному стану системи відповідають різні зв’язки між її компонентами, в яких виражається та чи інша форма інтеграції [3, с. 123].

Автором запропоновані концептуальні положення інтеграції освіти й науки. Значущим є судження, що на сучасному етапі світового розвитку, котрий характеризується глобалізацією й інформатизацією, стає закономірною необхідність переходу до системної цілісності інтеграційної взаємодії освіти й науки. Гносеологічним критерієм такої цілісності є рівень їхньої взаємної рефлексивності як взаємовизначення, взаємна зміна змісту й розвиток, спрямований на виникнення загального результату й якості [3, с. 135].

У процесі роботи ми узагальнили погляди Л. Гохберга, що дозволило виділити основні напрями інтеграції науки й освіти:

- підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів, а також науково-педагогічних кадрів, які володіють сучасними знаннями на рівні новітніх досягнень науки й практичним досвідом участі

в наукових дослідженнях у процесі навчання;

- залучення й закріплення талановитої молоді в науці та освіті;
- залучення вчених до навчальної діяльності;
- підвищення ефективності використання кадрових, інформаційних і матеріально-технічних ресурсів університетів при проведенні фундаментальних і прикладних досліджень, а також підготовці майбутніх учителів;
- активізація процесів комерціалізації результатів наукових досліджень [4, с. 73 – 74].

Вивчення проблеми показує, що системоутворювальним чинником інтеграції освіти й науки в усіх компонентах університетської освіти є загальна кінцева мета підготовки майбутнього вчителя. Можна стверджувати, що мета інтеграції співвідноситься з метою підготовки майбутнього педагога. До неї ми зараховуємо розвиток гнучкого й сприйнятливого до знань науково-педагогічного мислення, стійкої професійної мотивації; формування комплексної системи знань про майбутню професійну педагогічну діяльність та її зміст; розвиток досвіду комплексного вирішення сучасних педагогічних проблем; формування досвіду творчої діяльності, отримання знань на основі засвоєння узагальнених уявлень про сфери професійної педагогічної діяльності тощо.

У нашому дослідженні концептуальними є ідеї О. Глузмана [5], який серед основних принципів розвитку університетської педагогічної освіти виділяє саме принцип інтеграції, що полягає в органічному зв'язку й взаємопроникненні елементів теоретичної, науково-дослідної й практичної педагогічної підготовки студентів.

Для більш чіткого розуміння сутності процесу інтеграції в університеті ми звернулися до низки досліджень (З. Сазонова, О. Кубасов, А. Козлов, О. Глущенко та ін.), що дозволило нам узагальнити й виділити ряд принципів інтеграції науково-дослідної й навчальної роботи. Найбільш значущими ми вважємо такі принципи:

1) принцип симбіозу, спрямований на дослідження й посилення взаємозв'язків між освітою й наукою з метою розвитку їх взаємодії й формування системної цілісності;

2) принцип обопільності розвитку освіти й науки, що забезпечує доцільність змін їх структурних складових;

3) принцип релевантності, що допускає формування інтеграційних форм взаємодії соціальних інститутів освіти й науки за допомогою об'єднання в єдине ціле раніше різнорідних частин та елементів;

4) принцип функціональності, що припускає формування системної так званої цілісності „освіта-наука” при одночасному розділенні між ними функцій;

5) принцип комутації, який означає, що зміни в освітній, науковій діяльності впливають на трансформацію системної цілісності „освіта-наука”, а також на динаміку розвитку якості освіти;

6) принцип спільності, відповідно до якого формується нова єдність освітньої й наукової діяльності на основі інформаційних обмінів з метою оптимізації підготовки сучасного фахівця.

Сукупність педагогічних принципів інтеграції науки й освіти забезпечує орієнтацію вищої освіти, що ґрунтується на науковій роботі, на становлення особистості майбутнього вчителя, його ерудиції, компетентності, а також на розвиток творчих якостей й загальної культури.

Узагальнивши вищеназвані положення, зробимо висновок, що система професійної підготовки майбутніх учителів повинна орієнтуватися на наукові дослідження. Разом з тим констатуємо, що проблема сучасної вищої школи полягає в тому, що навчання, засноване на науковій роботі, не є обов'язковим для більшості студентів і не виступає як найважливіший компонент професійної підготовки.

Вивчивши численні дисертаційні роботи (З. Сазонова, О. Глущенко, А. Козлов, В. Чернолес, П. Васильєв, О. Загора, Є. Неборський, Ю. Шагіна та ін.), виділимо педагогічні умови підготовки сучасного вчителя при інтеграції освіти й науки:

- єдність мети науково-дослідної й навчальної діяльності викладачів і студентів;
- професійно-педагогічна компетентність викладачів;
- творча взаємодія викладачів і студентів;
- наявність інноваційного навчально-методичного забезпечення, інформаційного середовища;
- організація варіативної самостійної роботи студентів;
- формування готовності майбутніх фахівців до інноваційної міждисциплінарної багатофункціональної діяльності;
- моніторинг рівня якості професійної підготовки.

У вищеназваних дослідженнях закладено найважливішу умову реалізації ідеї інтеграції науково-дослідної й навчальної роботи майбутніх учителів – розробка процедури оптимального вбудовування інтеграції освіти й науки в усі елементи процесу підготовки сучасного фахівця, і, перш за все, у зміст навчального матеріалу.

Для нас значущою є позиція А. Шайдулліної, яка виділяє механізми інтеграції:

- організаційно-структурні, що забезпечують розподіл функцій і ролей, встановлення різних зв'язків між суб'єктами інтегрованої системи, що характеризуються гнучкістю, адаптивністю до змінних умов, здатністю до розвитку й саморозвитку системи;
- змістовно-цільові, що забезпечують компетентнісну модель фахівця, мету й зміст професійного навчання, враховують вимоги й

інтереси суб'єктів освіти;

- організаційно-технологічні, пов'язані з узгодженням і реалізацією технологій освітнього процесу в даній інтегрованій системі [6, с. 24].

Досвід організації науково-дослідної роботи в університеті дозволяє нам стверджувати, що на основі виділених педагогічних умов і механізмів інтеграції стає можливим управління процесом професійної підготовки майбутніх учителів через посилення різних форм інтеграції освіти й науки у ВНЗ.

Проаналізувавши наукову діяльність університетів України робимо висновок, що однією з найбільш ефективних форм інтеграції освіти й науки є навчально-наукові центри.

Наприклад, в ЛНУ імені Тараса Шевченка проведено організаційну роботу з відкриття науково-навчальних центрів з фізико-математичних і природничих наук.

Розглянемо їх детальніше. Метою створення й діяльності науково-навчальних центрів є здійснення фундаментальних і прикладних досліджень, поглиблення інтеграції освіти й науки для підготовки висококваліфікованих фахівців і конкурентоспроможних наукових розробок.

Виділимо основні завдання діяльності:

- максимальна інтеграція науково-дослідної, навчальної та інноваційної діяльності;

- поглиблена наукова підготовка майбутніх учителів, аспірантів і докторантів;

- комплексні дослідження фундаментальних і прикладних проблем;

- посилення практико орієнтованої спрямованості прикладних досліджень у контексті запитів соціальної сфери регіону;

- реалізація новітніх стратегій ефективного співробітництва з установами НАН України, НАПН України та закордонних країн на основі створення спільних наукових колективів;

- здійснення маркетингу в науковій сфері відповідно до напрямку досліджень та розробок, впровадження інноваційної діяльності;

- підвищення наукової кваліфікації науково-педагогічних працівників шляхом здійснення наукових досліджень і розробок.

У процесі роботи нами окреслено основні напрями діяльності науково-навчальних центрів:

- проведення фундаментальних і прикладних досліджень, зокрема міждисциплінарних;

- створення конкурентоспроможних прикладних розробок, методик, технологій;

- виконання робіт на замовлення закладів освіти, підприємств за основними напрямками діяльності;

- підготовка науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації через

аспірантуру і докторантуру університету;

- використання кадрового наукового потенціалу для вирішення актуальних наукових проблем на регіональному і національному рівнях;
- інтегрування науково-навчальної діяльності центру з науковою діяльністю академічних наукових установ;
- міжнародне наукове та освітнє співробітництво з університетами-партнерами, фірмами, фондами.

Грунтуючись на поглядах авторів [3; 7], укажемо систему заходів для ефективного становлення інтеграції науково-дослідної й навчальної роботи майбутніх учителів:

- 1) розробка концепції й педагогічних принципів об'єднання науки й освіти в університеті;
- 2) формування всередині ВНЗ наукових й інноваційних програм досліджень у межах навчальних дисциплін;
- 3) розробка організаційних форм науково-дослідної, інноваційної діяльності ВНЗ, орієнтованих на розвиток фундаментальних і прикладних досліджень, спрямованих на вирішення потреб регіону;
- 4) створення видавничко-інформаційної служби й регулярне проведення виставок, ярмарків, наукових конференцій, рекламної діяльності, що пропагує розвиток науки в університеті;
- 5) розробка інфраструктури спільної інноваційної наукової й освітньої діяльності ВНЗ, що максимально концентрує науковий потенціал на пріоритетних напрямках науки.

Для більш чіткого розуміння проблеми ми звернулися до наукових розробок В. Курейчика, який виділяє критерії ефективності інтеграції освіти й науки в університеті.

1. Рівень підготовки майбутніх учителів, що гарантує їм затребуваність і конкурентоспроможність.

Ми вважаємо, що результатом інтеграції є формування педагогів-учених, націлених на виконання наукових досліджень у професійній діяльності. Інтеграція сприяє розвитку творчої ініціативи, пошуку ефективних і нестандартних рішень сучасних педагогічних проблем.

Дійсно, в наш час потрібні й затребувані фахівці, які мають високі професійні знання, навички організаційної й управлінської роботи, власний науковий світогляд. Отже, наукові дослідження в процесі університетської підготовки визначають гарантії й умови підготовки висококваліфікованих педагогів.

2. Омолодження й розвиток науково-педагогічного складу у ВНЗ, активне залучення студентів до наукових досліджень.

У контексті цього висунемо положення – інтерес до досліджень формується з першого року навчання в університеті.

3. Результати наукової діяльності.

До них ми зараховуємо проведення актуальних фундаментальних і прикладних наукових досліджень; реалізацію навчального процесу на основі новітніх фундаментальних і прикладних досліджень; практичне

ознайомлення студентів з постановкою наукових досліджень і залучення до виконання науково-дослідних робіт; подальша підготовка науково-педагогічних кадрів через докторантуру й аспірантуру; підвищення наукової кваліфікації професорсько-викладацького складу кафедр та ін. [3, с. 265 – 266].

Отже, аналіз літературних джерел дозволяє нам стверджувати, що системоутворювальним чинником інтеграції освіти й науки в усіх компонентах університетської освіти є загальна кінцева мета підготовки майбутнього вчителя. Розглянуті особливості інтеграції науково-дослідної й навчальної роботи в університетській підготовці майбутніх учителів (основні напрями, принципи, педагогічні умови, механізми тощо) свідчать, що об'єднання науки й освіти виключно на рівні нових законів, принципів і теорій може привести до їх інтеграції у процесі професійної підготовки майбутніх учителів.

Список використаної літератури

1. Прошкін В. В. Інтеграція університетської освіти і науки: історичний аспект / В. В. Прошкін [Електронний ресурс] // е-журнал „Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку”. – 2010. – № 2. – Режим доступу: http://intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n2_2010_st_1/. – Загол. з титул. екрану. **2. Прошкін В. В.** Інтеграція університетської освіти і науки: теоретичний аспект / В. В. Прошкін // Гуманітарний вісник ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”. – 2010. – Вип. 19. – С. 184 – 189. **3. Сазонова З. С.** Інтеграція образования, науки и производства как методологическое обоснование подготовки современного инженера : дисс. на соискание учен. степени д-ра пед. наук : 13.00.01 / Зоя Сергеевна Сазонова. – Казань, 2008. – 439 с. **4. Гохберг Л. М.** Наука и образование в России: пути интеграции / Л. М. Гохберг // Вестник Финансовой академии. – 2006. – № 1 – 2. – С. 37 – 38. **5. Глузман А. В.** Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета: теория и опыт исследования : монография / А. В. Глузман. – К. : Институт педагогики и психологии профессионального образования АПН Украины, 1998. – 255 с. **6. Шайдуллина А. Р.** Интеграция ССУЗа, ВУЗа и производства в региональной системе профессионального образования : дисс. на соискание учен. степени д-ра пед. наук : 13.00.01 / Шайдуллина Альбина Рафисовна. – Рязань, 2010. – 207 с. **7. Курейчик В. М.** Проблемы интеграции науки и образования в инновационном обучении / В. М. Курейчик // Известия Таганрог. гос. технич. ун-та. – 1999. – № 3. – С. 265 – 270.

Прошкін В. В. Сутнісні характеристики інтеграції науково-дослідної й навчальної роботи в університетській підготовці майбутніх учителів

У статті розглянуто сутнісні характеристики інтеграції науково-дослідної й навчальної роботи в університетській підготовці майбутніх учителів (основні напрями, принципи, педагогічні умови, механізми тощо). Установлено, що найбільш ефективними формами інтеграції освіти й науки є навчально-наукові центри. Виділено їх мету, основні завдання й напрями діяльності.

Подано критерії ефективності інтеграції освіти й науки в університеті.

Ключові слова: інтеграція науково-дослідної й навчальної роботи, університетська підготовка, майбутній вчитель.

Прошкин В. В. Сущностные характеристики интеграции научно-исследовательской и учебной работы в университетской подготовке будущих учителей

В статье рассмотрены сущностные характеристики интеграции научно-исследовательской и учебной работы в университетской подготовке будущих учителей (основные направления, принципы, педагогические условия, механизмы и др.). Установлено, что наиболее эффективными формами интеграции образования и науки является учебно-научные центры. Выделены их цель, основные задачи и направления деятельности.

Представлены критерии эффективности интеграции образования и науки в университете.

Ключевые слова: интеграция научно-исследовательской и учебной работы, университетская подготовка, будущий учитель.

Proshkin V. V. Essential Features of Integration Scientific and Research and Educational Work in the Process of Future Teachers' University Training

This article is about features of integration scientific and research and educational work in the process of future teachers' university training (the main directions, principles, pedagogical condition, arrangements). It is established that educational and scientific centrums are the most effective form of integration science and education. The author singles out its aim, basic tasks and activities.

Performance criteria of science and education integration in the university are singled out.

Key words: integration of scientific and research and educational work, university training, future teachers.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.